

Hidas Hedvig

Gara Márk SZABÁLYTALAN PORTRÉ KÉT FELVONÁSBAN –1. interjú HIDAS HEDVIGgel

Ősz haj, mosolygó szem és rajongó tanítványok: ő Hidas Hedvig. Táncművészi karrierjének kezdete az 1920-as évekre nyúlik vissza, most mégis a XX. század második feléből villantunk fel emlékeket, amikor a Mesternő generációkat indított útjára az Állami Balett Intézetben. A két részesre tervezett interjú sorozat apropóját az adja, hogy a Mesternő idén télen ünnepli 95. születésnapját. Életpályája érdekes fordulatokkal van tele, karizmatikus személyisége ma is magával ragadóan élénk, hálás lehet, akit bizalmába fogad és mesél gazdag múltjáról. Idén ünnepeltük a Magyar Táncművészeti Főiskola jogelődjének 60 éves jubileumát. Nagy öröm, hogy a Mesternő a megemlékezésen személyesen részt tudott venni.

Hogyan került kapcsolatba a Mesternő az alakuló iskolával?

• 1945-ben már kétgyermekes anya voltam, így nem gondoltam arra, hogy visszamenjek a színpadra, noha Tóth Aladár és mások is többször hívtak az Operaházból. Nagyon vágytam a táncra. Először Nádasi mesterhez mentem, hogy gyakoroljak, majd addig kutattam, amíg meg nem találtam a Tánc és Mozdulat-tanítóképző Országos Tanfolyamát. 1948 szeptemberében jelentkeztem erre a két éves képzésre, ahol olyan komoly tanárok tanítottak, mint Rábai Miklós, Molnár István, Lugossy Emma, Szentpál Olga, Berczik Sári. A balettet Szalay Karola oktatta, de ez alól felmentettek. Kitűnőre vizsgáztam mindenből, nyilván emiatt keresett meg Duka Antalné a Népművelési Minisztériumból, hogy alakulóban van a Táncművészeti Iskola. Olyan balett tudással rendelkező rátermett embert keresett, aki előtáncolja majd a gyakorlatokat a felvételiző gyerekeknek. A szakmai zsűrit Lőrinc György, Szentpál Olga, Duka Margit, Ortutay Zsuzsa alkották. Ők bírálták el, hogy a sok jelentkezőből kiket lehet felvenni. Ezt követően keresett meg Lőrinc György, aki az Intézet igazgatója lett és megkérdezte, hogy vállalnám-e az asszisztensi állást mellette. Az ÁBI megalakulása előtt még a Fásorban folyt az oktatás, csak később költöztünk át az Andrássy (Sztálin majd Népköztársaság) útra. 1950 szeptemberében született meg a tanári kinevezésem.

Milyen volt a kapcsolata Lőrinc Györggyel?

• Az iskola megalakulásáig nem ismertük egymást. Nyilván bizalmatlan volt velem szemben. Jól mutatja ezt, hogy hogyan vélekedett rólam 1950-ben: „A magam részéről bizalmatlanul néztem munkája elé életrajza és polgári magatartása miatt, és csak azért kértem kinevezését, mert jobb balett tanárt, aki e munkát elvállalta volna, nem találtam. Ezért nem mertem megbízni önálló tanítással, minden osztályt velem együtt tanított és mindig pontosan megadtam azoknak az óráknak az anyagát, amiket egyedül adott le. A munka folyamán azonban kiderült az, hogy Hidas Hedvig emberileg fejlődőképes, szakmailag pedig alkalmas arra a feladatra, amivel megbíztam. ... Nagyon jól bánik a gyerekekkel. Szigorúan, mégis szeretettel tudja őket munkára és fegyelemre tanítani. A gyerekek szerették őt.” Ebből láthatja, hogy ha kezdetben nem is szeretett, de elismerte azt, amit csináltam.

Mi volt a mesternő feladata a kezdeti években?

• Tanítottam az osztályokat. Először asszisztensként, majd önállóan. Részt vettem az új szovjet metodika átvételében, ami nagyszerű volt. Benne voltam a munkaközösségekben. Később balett pedagógusokat is vizsgáztattam. Lőrinc György remek ötlete volt, hogy legyen egységes a balett oktatása az országban, így folyamatosan néztük, hogy miként tanítanak az egyes városokban. Nyaranta elvállaltam koron felüli növendékek tanítását is. Később szólisták lettek belőlük. Így tartottam balettórát Nagy Katalinnak, Handel Editnek, Forgách Józsefnek, Árva Eszternek.

Hogyan lett az Intézet igazgatója?

• 1961-ben Lőrincet kinevezték az Operaház balett igazgatójává. Ő javasolt engem utódjául. Egy tanévig megbízott vezető voltam, majd 1963. április 1-jével neveztek ki igazgatóvá. El kell mondanom, hogy akkoriban ez egy kitűnő intézet volt. A gyerekek kulturáltan éltek, aki odakerült, azt testileg és szellemileg is képeztük. Naponta 8-tól 11-ig tartottak a szakmai órák (klasszikus balett, történelmi társastánc, emelés, akrobatika, színészmesterség, stb.).

Utána a gyerekek átmentek próbálni az Operába, ha éppen olyan darab ment a színházban, amiben gyerekszereplőkre volt szükség. Délután 2-kor kezdődött a közismereti tárgyak oktatása. A növendékek nagy örömmel és elhivatottan végezték a munkát. Nem csak a mesterek, hanem a közismeretet oktatók is kiváló szakemberek voltak. Bogdány Ferenc, a közoktatási rész igazgatója nagyon ügyesen válogatta össze a tanerőket, mindenki szerette a gyerekeket és a táncot is. Még Lidi, a portás is rajongott azért, amiért mindannyian dolgoztunk.

Többektől hallottam azt, hogy nálunk nem is az igazi Vaganova-metodikát tanítják, hanem amit Nádasi mester kitalált a szovjet módszer alapján. Igaz ez?

• Nem igaz. Merényi Zsuzsa hozta el a Szovjetunióból a Vaganova-módszert, amit Leningrádban tanult meg. Ő adta le nekünk az évfolyamok anyagát. Később azt vettük észre, hogy bizonyos gyakorlatokat előbbre lehet hozni, így alakítottuk a tananyagot.

A Mesternőnek legendás évfolyamai voltak. Mesélne erről?

• Mind a négy évfolyamomra nagyon büszke vagyok. Nagyon sokat kaptam tőlük és azt hiszem, hogy szerettük egymást. Az első lány évfolyamom 1959-ben vizsgázott, Lőrinc György fiú osztályával. Talán szerénytelenségnek tűnik, de nagyon nagy volt a siker. Annyira, hogy a vizsgakoncertet meg kellett ismételni. Ilyen azóta sem fordult elő! Erre az alkalomra készítettem el Debussy zenéjére az Arabesque-et. Petrovics Emil komponálta meg a felkérésemre a *Két világot*. Saint-Saëns muzsikája ihlette a *Danse macabre*-t és Respighié a *Róma kútjait*. Nem is gondoltam, hogy van tehetségem a koreografáláshoz, mert mindhárom darabot saját ötleteimből, a növendékek képességeinek figyelembe vételével terveztem. De mint kiderült, mindenkinek nagyon tetszett a neves, szigorú kritikuskától Nádasy Kálmánig. Csak azt sajnálom, hogy akkor nem gondoltam arra, hogy a darabokat filmre vegyék, így mára néhány képen és a partitúrán kívül semmi sem maradt belőlük.

De nem magamról akarok mesélni, hanem inkább a növendékeimről. Mindegyik nagyon elhivatott tanítvány volt: Dvorszky Erzsébet, Nyulász Ilona, Téry Evelyn, Ecsedy Mária, Stimácz Gabriella, Medveczky Ilona, Kemény Livia. Persze később sokfelé fújta őket a szél, de azóta is rendszeresen hívnak és látogatnak.

Mit gondol Mesternő, hogy miért tart még ennyi év után is ez a nagy tisztelet, szeretet?

• Nagyon jó kapcsolatom volt a növendékekkel. Sikerült bennük elhítenni a tánc iránti alázatot, a tánc szeretetét és az őszinte emberi érzések kimutatására neveltem őket az életben és a színpadon egyaránt. Emellett megkívántam, hogy szorgalmasan dolgozzanak.

1967-ben egy csodálatos évfolyamot engedtem útjára. Itt már fiúkat és lányokat is tanítottam. Ekkor végzett Csarnóy Katalin, Kardos Edit, Sebők Zsuzsa, Maurer Erika illetve Barbay Ferenc, Hencsey Róbert, Majoros István, Markó Iván, Némethy Sándor és Vámos György. Kiválóak voltak! Csarnóy Katalin, Barbay Ferenc, Markó Iván, Némethy Sándor és Vámos György mind operaházi szerződést kaptak, később aztán rangos külföldi együttesek szólistái lettek, majd többen folytatták tevékenységüket koreográfusként, együttes vezetőként.

1975-ben ismét vegyes osztály végzett: Szabadi Edit, Rigó Klára, Hartmann Éva, Erényi Béla, Tárnoki Tamás voltak a legjobbak. 1980-ban pedig az utolsó osztályom, megint csak egy lány osztály jutott el a vizsgakoncertig. Őket is nagyon szerettem, kiváló táncosok voltak közöttük: pl. Hágai Katalin, Kovács Éva, Ladányi Andrea, Lencsés Éva, Moldován Zsuzsa, Mráz Kornélia, Murányi Judit és Oláh Csilla. Egy Kossuth-díjas is van közöttük: Hágai Katalin, aki az Operaház vezető balerinája lett, Ladányi Andrea nemzetközi hírnévre tett szert a kortárs tánc területén és a többiek is szép sikereket értek el. Ma már (túlnyomórészt – a szerk.) ők is befejezték a pályájukat, ez mutatja, hogy mennyi idő telt el azóta.

Ezután már nem vállaltam új osztályt. Mindig is azt gondoltam, hogy a csúcson kell abbahagyni. Dózsa Imre vissza akart tartani, hogy maradjak, adjak tanácsokat. Én mégis megváltam az Intézettől. Így éreztem helyesnek akkor. Utólag lehet, hogy hiba volt.

Ha jól tudom, akkor nem csak balettet tanított...

• Igen, sok éven át próbáltam átadni az ismereteimet a színészmesterségről. A kezdeti években színészek oktatták a gyerekeket, de ennek nem feltétlenül vették hasznát, hiszen a színész kenyere a beszéd, a táncosé viszont a mozdulat. Nálam a balett repertoárból ismert jeleneteket vagy közösen kitalált szituációkat kellett eljátszaniuk, de nem a már ismert színpadi megoldást kellett utánozniuk, hanem saját eszközeikkel fejezték ki a jelenet mondanivalóját. Végül közösen megbeszéltük. Nagyon élvezték az órákat a tanítványaim.

Milyen volt a Balettintézet igazgatójának lenni?

• Tulajdonképpen nem sok minden változott 1962-ben, amikor megbíztak a feladattal. Nőtt az elvégzendő munka, de továbbra is tanítottam. Szerencsére az adminisztrációs terhek egy részét levették a vállamról. Volt egy nagyon kellemes segítőtársam, aki nagy segítségemre volt abban, hogy az elképzeléseimnek megfelelően fejleszthessem az Intézetet. Büszke vagyok rá, hogy nem hanyagoltuk el a növendékek elméleti oktatását. Sajnos a nyelvek tanítását nem sulykoltuk eléggé, de hát abban a korban ez másképp volt, mint ma.

Különösen szívesen emlékszem vissza Olga Lepesinszkijára. Ő úgy került ide 1963-ban, hogy kértünk egy szovjet balettmestert. Számomra és az Intézet számára is nagy meglepetésként őt küldték, aki a Bolsoj primabalerinája volt, egy élő legenda a Szovjetunióban. A VII. évfolyamot tanította egy ideig, és ő vezette a balett munkaközösséget. Nagyon jó barátságba kerültünk és elmondhatom, hogy mindannyian sokat tanultunk tőle, ugyanis kiválóan építette fel

a gyakorlatait. Azt hiszem, hogy ő is élvezte, hogy itt lehetett. Később az Operaház „elszipkázta” őt. Rajta kívül járt nálunk Pliszceckaja, Ulanova és még sokan, de mégis: pedagógusként Lepasinszkaja volt az utánozhatatlan.

1970-ben, az Intézet húsz éves fennállásának ünnepére nagy nemzetközi konferenciát rendeztem, amely egy hétig tartott. Mind a szocialista országokból, mind nyugatról sok jeles szakember eljött és megnézte, hogy mit csinálunk. Ott volt Pjotr Guszev, Alla Seleszt, Vera Volkova (Dánia), Phyllis Bedells (Nagy-Britannia), Aszaf Messzerer, Olga Lepasinszkaja és még sokan mások. Angolul tartottam nekik előadást. Nagyon pozitív volt a véleményük a képzésünkről. A konferencia után több helyre hívtak vendégtanárnak, de inkább itthon maradtam, és folytattam a tanítást egy új osztállyal. 1972-ben a saját kérésemre felmentettek az igazgatói pozícióból és Kún Zsuzsa lett az ÁBI igazgatója.

Milyen külföldi tapasztalatokra tett szert a Mesternő?

• Sok helyen jártam életemben. Több tanítványom indult a Várnai balettversenyen, természetesen elkísértem őket. Zsúritagként 1957-ben részt vettem a moszkvai, VI. VII-en is. Az egyik legemlékezetesebb utazásomat Angliában tettem. Magas pozícióban lévő barátaink voltak a szigetországban, akik lehetővé tették, hogy Ninette de Valois, a Royal Ballet alapítója és igazgatója meghívjon engem Londonba. Nagy öröömre a megbízásnak eleget tudtam tenni. Nehezen lehetett utazni akkoriban, de mégis megkaptam az utazási engedélyt a kulturális kormányzattól munkám elismeréseként. 1958-ban jártam Londonban, ahol sok szakemberrel találkoztam, közülük kiemelkedik Ninette de Valois, aki óriási név a balett világában, hiszen Gyagilev balerinája volt és komoly művészi múlttal rendelkezett. Megismerkedtem a koreográfus Frederick Ashtonnal is. Mondhatom, hogy mindannyian elbűvölően kedvesek voltak hozzám, és mindent megmutattak, amiről úgy gondolták, hogy érdekelhet. Sok előadást láttam kint és jó barátság alakult ki közöttünk. Szerencsémre láthattam az új balett törekvéseket is, amelyek akkor még nem jutottak el Magyarországra.

Mesélne az operettszínházi évekről?

• 1959-ben az első sikeres vizsgakoncert után, amelyen oly sok színház vezetője vett részt, megkeresett Fényes Szabolcs, hogy átvenném-e az Operettszínház tánckarának vezetését. Elvállaltam és 1960-ban bíztak meg az első operettszínházi koreográfiám elkészítésével, ami a *Szép Heléna* volt, amelyet Szinétár Miklós rendezett. Szép sikere volt a táncbetéteknek. Latabár Kálmán, Németh Marika voltak a főszereplők. Demeter Imre így írt a főpróbáról a Film Színház Muzsikában: „A szólótáncosok ... éppúgy kitűnőek, mint tánckar, amely Hidas Hédi szellemesen satirikus, érzéketlen koreográfiája alapján ragyogó revüképekkel örvendeztet meg bennünket.”

Ezt követően sorra készítettem a táncokat a *Boccaccióhoz*, *A budai kalandhoz*, *a Banditákhoz*, *a Három napig szeretlek*-hez, *A békebeli háborúhoz*, *a My fair lady*hez, *a Marica grófnőhöz*, *A víg özvegyhez*, *a Csárdáskirálynőhöz* és még egy sor operetthez. Egészen speciális helyet foglal el *A mosoly országa* az életemben. 1962-ben készítettem el a tv számára a koreográfiát, a rendező Mikó András volt az Operából. Az operettszínházi adaptáció még ugyanabban az évben lezajlott, és egészen 1998-ig szerepelt műsoron változatlan formában. 1973-ig voltam az Operettszínház tánckarának vezetője. Távozásomkor a táncrézleg már magas színvonalon működött és szinte csak balettintézeti növendékekből állt.

Olyan nagyszerű rendezőkkel működtem együtt, mint Horvai István, Szinétár Miklós, Seregi László vagy éppen Vámos László. Szép emlékeket idéz fel bennem ez az időszak, mert büszke vagyok arra, hogy az Intézet vezetése mellett koreográfusi sikerekben volt részem az Operett Színházban.

Milyen módszerrel készítette el Mesternő a koreográfiákat?

• Mindig a zenéből indultam ki. A karmester lejátszotta nekem a zenei anyagot, amit én felvettem és sokszor meghallgattam. Előre megkomponáltam a táncokat, amit leírtam magamnak és ez alapján tanítottam be a koreográfiáimat.

Mi történt azóta, hogy Mesternő abbahagyta az oktatást?

• Tulajdonképpen nem is tudom, hogy mivel telt el az elmúlt 30 év... Tudja, mindig a táncért éltem, a lételemem volt a tanítás. Nagyon sokat jelent számomra, hogy egykori növendékeim állandóan hívnak és érdeklődnek.

folytatjuk...

lejegyezte és szerkesztette: Gara Márk

Készült a K 81672 számú OTKA kutatás keretében

Lőrinc György

Bolvári-Takács Gábor A TÁNCMŰVÉSZETI ISKOLA ELSŐ ÉS EGYETLEN TANÉVE, 1950

I. Bevezető

Hatvan évvel ezelőtt, 1950-ben alakult meg az első állami táncművészképző intézmény, a Táncművészeti Iskola. Létrehozásának történetét levéltári források alapján már bemutattam.¹ E közleményben Lőrinc György² igazgatói beszámolóját teszem közzé az iskola 1950. január 15. – június 15. közötti fél évről, amely egyben az intézmény utolsó dokumentuma, hiszen a következő, 1950/51-es tanévben megnyílt az Állami Balett Intézet.³

Magyarországon a balettművész-képzés államilag szervezett formáját, saját utánpótlás-nevelési céllal, a 19. századtól az Operaház biztosította. Nádas Ferenc 1937-es vezetői megbízása szervezeti és minőségi változásokat eredményezett, ténylegesen ekkortól beszélhetünk az Operaház Balettiskolájáról. A szakmai mellett korlátozott mértékű közismereti képzés is folyt: az Operaház gondoskodott az elemi oktatásról. A polgári iskolai végzettséget a növendékek csak magánúton szerezhették meg.⁴

A kultúra közvetlen pártfelügyeletének elősegítésére 1949 nyarán létrehozott Népművelési Minisztériumban⁵ október 15-én készült el a művészetoktatási osztály munkaterve, amelyben egyebek mellett előirányozták az operai balettiskola működésének felülvizsgálatát és megreformálását. A lépés része volt az Operaház és annak igazgatója, Tóth Aladár ellen 1950 elején indított ideológiai kampánynak.⁶ Ezzel párhuzamosan a minisztérium Pártkollégiuma 1949. november 8-án állást foglalt a Táncművészeti Iskola megalapításáról. A létrehozás legfőbb indoka a tánc csoportok egyre emelkedő száma, az operai, illetve magániskolai alapfokú képzés elégtelensége és magas tandíja, valamint a mozdulatművészeti tanítóképző tanfolyam „magánjellege” és „rossz szelleme”⁷ volt. A tárca mind a táncos képzés megalapozáshoz, mind az együttesek működtetéséhez segítséget kívánt nyújtani, ezért az iskolát hét éves képzési idejű alapfokú táncművészeti és három éves képzési idejű középfokú táncoktató-képző tagozattal tervezték. Révai József népművelési miniszter 1949 decemberében adta ki az erről szóló rendeletet.⁸ Ebben megfogalmazták, hogy az alapfokú tagozat célja a művelt, jól képzett új típusú táncművészek nevelése, míg a középfokú tagozatnak a táncművészet különböző ágaiban olyan szakoktatókat kell nevelnie, akik üzemi, tömegszervezeti, hivatásos csoportok élére állva fejlesztik a tánc kultúrát, és művészetükkel a szocialista társadalom építését szolgálják. Az iskola igazgatójának és balettmesternek a Szentpál Olga-tanítvány Lőrinc Györgyöt, a Színház- és Filmművészeti Főiskola tanárát nevezték ki, további szakmai tanároknak pedig Hidas Hedviget (balett), László Bencsik Sándort (néptánc) és Szentpál Olgát (történelmi társastánc). Az oktatás a VI. kerületi Vilma királynő út (ma: Városligeti fasor) 3. szám alatt, a volt Szentpál-iskolában, 1950 januárjában kezdődött el, de csak a tanév végéig tartott. 1950. június 29-én ugyanis a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága Révai javaslatára jóváhagyta az Állami Balett Intézet megalapításának tervét, amely 1950. szeptember 7-én – az Operaház Balettiskolája és a Táncművészeti Iskola összevonásával – megnyitotta kapuit.⁹ A magyar táncművészképzésben új fejezet kezdődött, a Táncművészeti Iskolában folyó munka pedig értékelhetetlenül hamar lezárult. Lőrinc Györgynek a minisztérium számára készített feljegyzése tehát igazi kuriózum: egy mindössze öt hónapon át létező iskola eredményeinek és kudarcainak első és egyben utolsó összefoglalása.¹⁰

II. Lőrinc György igazgatói jelentése (1950. július 2.)

A Táncművészeti Iskola évvégi kiértékelése

A Táncművészeti Iskola két tagozattal indult:

1.) *Az első tagozat: a klasszikus balettképzés.*

2.) *A második (esti) tagozat: üzemi tánc csoport vezetői képzése.*

Az alábbiakban az első tagozatról lesz szó. A második (esti) tagozattal kapcsolatos problémákat a végén, külön tárgyaljuk.

Tanfolyam

1.) *Tekintettel arra, hogy az iskola 1950. január hó 15-én nyílt meg, a tanév befejezéséig, 1950. június 15-ig, mindössze öt hónap állt rendelkezésünkre. Ennek következtében nem tudtuk letanítani a klasszikus balett és történelmi társastánc teljes első éves anyagát. A harmadik gyakorlati tantárgynak, a néptáncnak nem is volt pontosan lefektetett tanmenete és az első évre pontosan megszabott tananyag.*

2.) *Nemcsak a tanév rövidsége akadályozott bennünket munkánkban, hanem a lecsökkentett óraszámok is. A klasszikus balettet heti 6-8 óra helyett heti 5 órában tanítottuk. Történelmi társastáncot heti 2 óra helyett heti 1 órában. Ennek az volt az oka, hogy növendékeink rendszeres általános iskolába jártak, a Táncművészeti Iskolától többé-kevésbé messzire, és így csak a délutáni időben voltak igénybe vehetőek. Tekintettel arra, hogy csak egy teremben dolgozhattunk (ahol 6 órától már az esti tanfolyam órái voltak) egy csoportra nem jutott több idő napi másfél óránál, ami kevesebb, mint amennyit az előirányzott tananyag megkövetel.*